

Tidskriften *Röda Rummet* om Venezuela 2016-17

Tidskriften *Röda Rummet* har länge följt och analyserat utvecklingen i Venezuela och flera av de artiklarna har tidigare publicerats på Marxistarkivet.¹ Att det börjat spåra ur manifesterades vid parlamentsvalen i december 2015 och därefter har problemen bara blivit allt större.

Venezuela har under det senaste året hamnat i en allt djupare ekonomisk, social och politisk kris, vilket gör det angeläget att följa upp och analysera händelseutvecklingen och försöka ge svar på frågor som varför det gått snett och vad som kunde ha gjorts för att få till stånd en annan utveckling.

Här har vi nu (i tidsordning) samlat de artiklar om Venezuela som publicerats i *Röda Rummet* från hösten 2016 till juni innevarande år.

Martin Fahlgren 1/7 2017

Innehåll

Rolf Bergkvist: Venezuela – delbokslut över ett bakslag	1
Venezuela – Djup kris och råoljeberoendets konsekvenser	6
Edgardo Lander: Från oljeutvinning till mineraler – samma samhällsmodell	8
Mark Weisbrot: Betyder Venezuelas ekonomiska kris att vänstern misslyckats? ...	12
Daniel Finn: Ofullbordat försök	17

---

¹ Se t ex artikelsamlingen [Vart går Venezuela?](#) (artiklar från 2000-2006), [Venezuela - mot en socialistisk ekonomi?](#) (2007) och [Venezuela - Chavez styre 10 år, vart leder revolutionen](#) (2008). Se även [Vänsterpress om Venezuela – december 2015](#).

Rolf Bergkvist: Venezuela – delbokslut över ett bakslag

Ur *RR* nr 2 (oktober) 2016

Ända sedan 2003 har *Rolf Bergkvist* i en rad artiklar för *Röda rummets* räkning följt den rådande utvecklingen i Venezuela, en process som *Hugo Chávez* gav epitetet ”socialism för det 21:a århundradet”. Efter Chávez död har emellertid landets väg mot socialismen hamnat i en djup återvändsgränd, och då inte minst på grund av det häftigt fallande oljepriset. Följande artikel bör därför ses som ett delbokslut över en – vad det idag verkar – avbruten revolution.

Under ett helt decennium kom utvecklingen i Latinamerika att framstå som ett positivt, praktiskt exempel på att en annan politik faktiskt är fullt möjlig. Det var där – i brasilianska Porto Alegre – de alternativa världsforumen började att hållas. I samma stad lanserades även ett lokalt form av ”deltagande demokrati”. Och i mitten av årtiondet avvisades det frihandelsavtal för hela den amerikanska kontinenten som USAs storbolag försökte tvinga fram. Nya regionala initiativ utanför USA-imperialismens kontroll lanserades, som ALBA, Telesur och Bancosur. Under det senaste året har dock det politiska läget i regionen på många sätt förändrats:

- Den 22 november 2015 vann företagaren och högermannen Mauricio Macri presidentvalet i Argentina med tre procentenheters marginal.
- Bara några veckor senare, den 6 december, vann den borgerliga högeralliansen Mesa de la Unidad Democrática, MUD, parlamentsvalet i Venezuela med totalt 56 procent mot det regerande Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV, som fick 41 procent.
- Vid folkomröstningen 21 februari i år förlorade den bolivianske presidenten, Evo Morales, möjligheten att ställa upp i presidentvalet 2019 (det skulle ha blivit tredje gången).
- I Brasilien blev den folkvalda presidenten Dilma Rousseff nu i slutet av augusti avsatt genom en parlamentarisk statskupp.

I de svenska borgerliga massmedierna framhålls speciellt den djupa ekonomiska och sociala

krisen i Venezuela som ett exempel på socialismens misslyckande. "Se hur det har gått i Venezuela, se vilket elände en socialistisk politik leder till!", är budskapet som trummas ut. "Det är socialismen som försatt Venezuela i katastrofläge", skriver exempelvis den nyliberala högerpropagandisten Johan Norborg i tidningen Metro. Han, liksom övriga skribenter, väljer dock att förbise att kapitalismen i högsta grad varit – och är – det reellt existerande samhällssystemet i Venezuela liksom i resten av Latinamerika; att den utbredda korruptionen knappast är något nytt eller för den delen den höga kriminaliteten. Men att anhängarna av den existerande kapitalistiska samhällsordningen propagerar mot samhällsförändringar gör det inte mindre viktigt för oss som är socialister att kritiskt försöka lära av den process som pågått de senaste 17 åren i Venezuela; att med öppna ögon göra ett politiskt delbokslut

Upproret 1989

För att förstå utvecklingen i Venezuela kan det vara lämpligt att sätta in den process som pågått i sitt historiska sammanhang. Låt oss för att få ett perspektiv på den nuvarande krisen gå 35 år bakåt i tiden. 1982 föll oljepriset dramatiskt på världsmarknaden. Det sammanföll med den skuldskris 1982-83 som drabbade hela Latinamerika. Plötsligt befann sig Venezuela, som tidigare betraktats som ett av de mindre fattiga länderna i regionen, i en djup ekonomisk kris, som den politiska eliten försökte lösa med hjälp av lån och medföljande åtstramningsprogram från Internationella valutafonden, IMF.

För Latinamerika brukar 1980-talet beskrivas som ett förlorat årtionde. IMF:s omstruktureringprogram gav i land efter land upphov till sociala katastrofer. De fattigaste 40 procentens andel av de totala inkomsterna minskade från 19 procent 1981 till lite mindre än 15 procent 1997. Den rikaste tiondelen ökade samtidigt sin andel från 22 procent till 33 procent. I Latinamerika som helhet ökade antalet fattiga med 83 miljoner människor. I Venezuela föll landets totala produktion av varor och tjänster med 40 procent.

Den ekonomiska krisen och den sociala katastrofen ledde i Venezuela till det första breda, folkliga upproret mot den nyliberala politik som fördes. Den 27 februari 1989 stormade hundratusentals människor från de fattiga bostadsområdena in mot huvudstaden Caracas centrum för att stoppa det åtstramningsprogram som den socialdemokratiske presidenten Carlos Andrés Pérez lagt fram. Paketet hade medfört att priserna på basvarorna samma dag hade fördubblats. Med närmare en miljon människor som aktiva deltagare – i ett land med totalt 25 miljoner invånare – var upproret det största sedan störtandet av militärdiktatorn Marcos Pérez Jiménez 1958. Upproret gick till historien som *El Caracazo*. Regeringen beordrade ut militären, som dödade 3000 människor, för att krossa protesterna.

Upproret ledde inte till att de vänsterorganisationer som då fanns växte i styrka, även i Venezuela förde kollapsen för de byråkratiska diktaturerna i Östeuropa med sig att vänstern fragmentiserades och demoraliserades. Istället för en organiserad massrörelse (som i Bolivia eller Brasilien eller, tio år tidigare, i El Salvador) blev det en officer inom en liten krets radikala militärer som kom att inta huvudrollen i motståndet. Hugo Chávez ledde 1992 en mindre militär enhet i ett kuppöversök, som avsåg att stöta den sittande presidenten och försvara de fattigaste i samhället. Kuppen misslyckades, Chávez hamnade i fängelse, frigavs två år senare och kunde ställa upp i presidentvalet 1998, som han vann med 56,2 procent av rösterna. Hans valkampanj var vid den här tidpunkten inte särskilt radikal. Viktigaste vallöftet var en revision av landets grundlag för att inkludera alla samhällets medborgare – inte bara de rika. Men socialism? Nja, knappast aktuellt, enligt dåtidens Chávez.

Chávez vid makten

De första åren som president kan inte heller beskrivas som speciellt samhällsomstörtande. Det som kom att förändrade Chávez politik var ett nytt kuppöversök, den här gången från högern. I

april 2002 togs Chávez tillfånga av en grupp militärer understödda av arbetsgivarföreningen, de privata TV- och radiostationerna, tidningarna och – agerande i bakgrunden – USA. Anledningen till kuppförsoket var att Chávez förberedde reformer, som skulle göra det möjligt att använda större delar av det statliga oljebolaget PDVSA:s intäkter till sociala program för att höja de fattigas levnadsstandard. Chávez räddades till fortsatt fysiskt och politiskt liv av ett massivt ingripande från tiotusentals människor, som strömmade ned från barrios, kåkstäderna på Caracas sluttningar, och med sina kollektiva protester återinsatte honom som president. Det tog bara 48 timmar av folkliga protester innan segern var vunnen.

Det var denna folkliga styrkeuppvisning som radikaliserade den ”Bolivarianska revolutionen”, för att använda den beteckning Chávez myntade för sitt samhällsprojekt. Kuppförsoket klargjorde att ett projekt för att göra Venezuela till ett mer rättvist samhälle måste baseras på folklig mobilisering. Detta blev ännu mer tydligt då chefer och skikt av tjänstemän, som i kraft av sin privilegierade ställning var lojala mot bolagets gamla ordning, inom PDVSA i december 2002 försökte stoppa all oljeproduktion under två månaders tid, genom att gå i ”strejk” med kravet att Chávez måste avgå. Chávez-lojala arbetare tog då över de strejkandes uppgifter och såg till att produktionen fortsatte.

När de båda utomparlamentariska försöken att först med våld och sedan med ekonomiskt sabotage avsätta Chávez hade misslyckats valde oppositionen att övergå till en mer ”parlamentarisk” metod. I den nya konstitution som Chávez utformat och fått stöd för i en folkomröstning ingår att även presidenten kan avsättas efter halva sin mandatperiod, för att göra det måste fler än de som valde hen genom en folkomröstning återkalla mandatet. Den borgerliga oppositionen var mot denna demokratiska förändring av grundlagen, men valde ändå hösten 2004 att utnyttja den för sina egna syften. En folkomröstning hölls, som Chávez vann stort med över 58 procent av rösterna.

Under de följande åren kom Hugo Chávez att få ett viktigt inflytande inte bara i sitt hemland utan på hela den latinamerikanska kontinenten. Under det världssociala forumet i Porto Alegre 2005 deklarerade han att den “Bolivarianska revolutionen” nu övergått i en socialistisk revolution. Men inte en “socialism” av Sovjetunionens eller östeuropeisk typ utan en ny sorts socialism, det “21 århundradets socialism”, med latinamerikanska kännetecken och anpassad till nya sociala krafter.

På det ekonomiska planet förespråkade Chávez en blandekonomi. De delar av oljeindustrin, som privatiserats under den nyliberala eran på 1990-talet återfördes i statlig ägo (som den varit från 1970-talet). Ett mindre antal banker, som befann sig på ekonomiskt obestånd, togs också över liksom några större företag inom den tunga industrin. Men för övrigt lämnades det mesta av produktion, distribution, finansväsende och massmedia kvar i privat ägo. Chávez modell förutsatte att de privata företagsägarna skulle acceptera denna blandade ekonomi och lydigt investera i fortsatt inhemsk produktion. En dubbel växelkurs infördes för att stimulera företag, som importerade till produktion och försäljning av basvaror. Målsättningen var att på sikt bryta det ensidiga beroendet av oljeexporten. Resultatet blev dock det motsatta. Idag svarar oljan för närmare 98 procent av exportintäkterna.

Det nya socialistiska Venezuela skulle, enligt Chávez, bli möjligt genom en gradvis övergång från kapitalismen genom byggandet av en folklig makt underifrån. Grundidéen var att självständig makt baserad på solidaritet, arbetares självstyre och Kooperation bit för bit skulle ta över funktionerna från den kapitalistiska statsapparaten tills denna slutligen blev överflödig. Och eftersom Chávez satt vid makten skulle den här processen kunna starta omgående. Med sin position som statschef, demokratiskt vald president, kunde han fatta beslut, som gav den fattiga arbetarbefolkningen resurser och möjlighet att få politisk och ekonomisk kontroll över sina lokalsamhällen. Han uppmanade därtill andra latinamerikanska statschefer att göra

detsamma.

För första gången efter Berlimurens fall förklarade en vald statschef att det enda alternativet till den nyliberala politiken och USA-imperialismen var socialism. Med det tog den bolivarianska processen en ny radikal riktning. Radikaliseringen bekräftades i presidentvalet 2006, vilket Chávez vann med 63 procent av rösterna. Kommunala råd bildades, en del privata företag förstatligades, ett relativt stort antal nya kooperativ startades, en ny facklig centralorganisation bildades och reformprogrammen inom utbildning, hälso- och sjukvård samt social omsorg nådde sin höjdpunkt.

Råvaruboom

Levnadsstandarden för majoriteten höjdes kraftigt de här åren. Fattigdomen reducerades från 55 procent av befolkningen till 34 procent, 1,5 miljoner vuxna analfabeter fick lära sig läsa och skriva. I los barrios byggdes helt nya vårdcentraler bemannade med kubanska läkare och erbjöd nu vård åt 18 miljoner människor – närmare 70 procent av befolkningen. Nya system för livsmedelsdistribution (statlig affärskedja med subventionerade varor och gratis matutdelning i de fattigaste områdena) utplånade hungern för 13 miljoner människor, Universitetsutbildningen öppnades för ungdomar från arbetarhem. De sociala vinsterna var obestridliga. Kostnaderna täcktes av de kraftigt stigande världsmarknadspriserna på råvaror

Denna råvaruboom, som inleddes 2003, hade sin grund i en kraftigt ökad efterfrågan från länder som Indien och Kina och ledde till nya ekonomiska möjligheter för de latinamerikanska länderna. Världsmarknadspriserna på koppar, järnmalm, soja, köttprodukter och – i Venezuelas fall – olja steg kraftigt. Det som följde var ett gyllene årtionde. Exportintäkterna gjorde det möjligt för den så kallade “rosa vågens” regeringar – Inácio Lula da Silvas (och senare Dilma Rouseff) i Brasilien, Evo Morales i Bolivia, Rafael Correas i Ecuador, Tabaré Vázquez och José “Pepe” Mujicas i Uruguay, Néstor Kirchners (och därefter Cristina Fernández Kirchner) i Argentina och Chávez (och därefter Nicolás Maduro) i Venezuela – att, i olika omfattning, påbörja sociala reformer som gynnade miljoner fattiga människor utan en direkt konfrontation med kapitalistklassen. Den ekonomiska tillväxten minimerade de sociala spänningarna mellan samhällsklasserna om hur samhällets resurser skulle fördelas.

Boomen för råvarupriserna gav samtidigt de latinamerikanska regeringarna ett större utrymme för självständighet gentemot USA-imperialismen. Men USAs minskade inflytande från mitten av årtiondet kom att ersättas av ett ökat engagemang från Kina. Mellan år 2000 och 2009 ökade Kinas handel gentemot regionen med 1200 procent. Venezuela är ett typexempel på denna utveckling. Innan Hugo Chávez tillträdde presidentposten investerade Kina inte mer än 500 miljoner dollar årligen i landet. 2009 investerade Kina 7,5 miljarder dollar i olika projekt. Venezuela var därmed det land där Kina investerade mest i hela Latinamerika.

De senaste årens ekonomiska nedgång, där Kinas tillväxt är den lägsta på 25 år och där Europa omfattas av en ekonomisk och politisk kris, har minskat efterfrågan på råvaror, vilket framkallat ett kraftigt prisfall. Mot slutet av förra året låg råvarupriserna på sin lägsta nivå på 12 år. Detta har fått de exportberoende latinamerikanska ekonomiernas tillväxt att falla från ett genomsnitt av 4-6 procent under perioden 2003 till 2013 till drygt 1 procent 2014-2015 – gulddecenniet är uppenbart över.

Upproren mot den nyliberala politiken förändrade styrkeförhållandet mellan de sociala klasserna i flera av Sydamerikas länder, men det ledde inte till att deras underordnade ställning i det kapitalistiska handelsutbytet förbättrades. Snarare förstärktes dessa länders roll som leverantörer av råvaror. De kraftigt stigande världsmarknadspriserna på jordbruks- och mineraler/olja bidrog naturligtvis till detta. Med råvaruprisernas fall de senaste åren försämrades snabbt de tidigare marginalerna som gjorde de sociala programmen möjliga.

Lärdomar

Den återvändsgränd det "21 århundradets socialism" har hamnat i bekräftar på många sätt tidigare erfarenheter i den internationella arbetarrörelsens historia och anknyter till debatter som förts mellan skilda socialistiska strömningar.

En första lärdom är att kapitalismen inte kan reformeras bort. Radikala reformer som gynnar breda grupper av befolkningen är fullt möjliga inom det kapitalistiska systemet så länge ekonomin växer, men i ett läge av nedgång eller kris kommer en fortsatt omfördelning av resurser att hamna i konflikt med kapitalistklassens materiella behov. Den parlamentariska och utomparlamentariska kamp, som kapitalisterna då inleder för att stoppa eller förminska tidigare reformer, handlar om att försvara det system de själva gynnas av. Vi kan se det här i alla den "rosa vågens" länder som nämnts tidigare. Men det här gäller naturligtvis inte bara fattiga länder i Latinamerika. Den europeiska socialdemokratins nuvarande kris bottenar i en liknande dynamik. Om reformerna ska kunna fortlöpa måste kapitalistklassens sociala makt brytas. Och det handlar om att överföra de privatägda bankerna, storföretagen, distributionskedjorna i samhällets ägo; att ta kontrollen över den ekonomiska elitens maktmedel. I Venezuela gjordes aldrig detta.

Som påpekats så har den här debatten om förhållandet mellan sociala reformer och socialistisk revolution förts tidigare i historien. En av de bästa och sakligaste argumentationerna mot den "gradvisa övergången till socialism" kom redan 1899 då den polska revolutionären och arbetarledaren Rosa Luxemburg bemötte Eduard Bernstein, reformismens propagandist inom den dåvarande socialdemokratien. Trots att mycket av hennes exempel naturligtvis måste uppdateras är hennes grundläggande kritik av reformismen fortfarande fullt giltig och förtjänar att läsas om:

"Den första impulsen till en socialdemokratisk rörelse är ju också, åtminstone hos den stora massan, den kapitalistiska samhällsordningens "orättvisa" fördelning. Och då socialdemokratien kämpar för hela ekonomins socialisering, eftersträvar den givetvis också en "rättvis" fördelning av samhällets rikedomar. Men tack vare Marx' insikt om att en viss fördelningsmetod är den naturlagsenliga följden av en viss produktionsmetod, inriktar sig socialdemokratien inte på en fördelning inom *ramen* för den kapitalistiska produktionen, utan på ett upphävande av själva varuproduktionen. Socialdemokratien vill kort sagt åstadkomma en *socialistisk fördelning* genom att avskaffa det kapitalistiska produktionssättet, medan Bernstein går till väga på rakt motsatt sätt: han vill bekämpa den *kapitalistiska fördelningen* och hoppas på detta sätt så småningom kunna genomföra ett *socialistiskt produktionssätt*." (*Sociala reformer eller revolution*, 1899)

En andra lärdom är att socialism aldrig kan bli ett resultat av en karismatisk och klok "ledares" tankar och handlingar. Alla människor har tyvärr en tendens att så småningom dö. En långsiktig hållbar socialistisk utveckling kan bara bli möjlig genom att arbetare tillsammans, som samhällsklass, i en medveten politisk kamp tar strid för en grundläggande förändring. Bara en självständig, demokratisk klassbaserad organisering kan utgöra grunden för detta.

En tredje lärdom är nödvändigheten av demokratisk kontroll på alla nivåer i samhället. Det betyder, bland annat, att alla som väljs också måste kunna avsättas, eller ersättas, av de som valt dem. Hugo Chávez har gett ett positivt exempel på vad detta kan betyda. I den nya grundlag han drev igenom (mot den borgerliga oppositionens vilja) slås det fast att även den folkvalde presidenten kan avsättas mellan de ordinarie valen. Han gav ett praktiskt exempel 2004 då den borgerliga oppositionen använde sig av denna möjlighet (som de själva varit starka motståndare till) i en folkomröstning. Chávez beredskap att ställa sin plats till förfogande står i skarp kontrast till den nuvarande Maduro ledda regeringens schackrande med den borgerliga oppositionens krav om en ny folkomröstning.

Men det finns samtidigt en negativ erfarenhet, som belyser den demokratiska kontrollens vikt som en central del i en strategi för socialistisk politik. Det parti, PSUV, som Chávez initierade 2007 kan knappast beskrivas som ett bra exempel på demokratisk kontroll. Öppen intern debatt, kritik av ledande funktionärer, gräsrotsaktivisternas faktiska möjligheter att fatta beslut om partiets centrala politik var tyvärr mer undantag än regel. Partiet kom redan från början att styras uppifrån och blev ett drivhus för ett skikt byråkrater inom olika statliga sektorer. Under åren blev exemplen allt fler på ren korruption från dessa parti- och statsbyråkrater, som med röd T-shirt och högstämmd socialistisk retorik såg till att framför allt berika sig själva – och då Oota i ett direkt samarbete med delar av det privata näringslivet. Under Maduros tid som president verkar det som om det här byråkratiska skiktet ytterligare förstärkt sin position.

För tillfället, "por ahora", för att använda Chávez välkända uttryck efter det misslyckande kuppförsöket 1992, finns det inte mycket som tyder på att den nuvarande ledningen för PSUV kommer att mobilisera den fattiga befolkningen till strid mot byråkratin inom statsapparaten och det egna partiet eller för att ta den reella ekonomiska makten från den imperialiststödda kapitalistklassen. De massdemonstrationer som partiledningen organiserar handlar mest om att försvara regeringen och president Nicolás Maduro mot den borgerliga oppositionens angrepp. Det är därför möjligt att den nuvarande regeringen tvingas avgå, i linje med de negativa exemplen från Brasilien och Argentina. Det är dock knappast meningsfullt att spekulera i kommande bakslag, nederlag eller, för den delen, segrar. Den omedelbara praktiska uppgiften för socialister som lever i Venezuela är att tillsammans med de miljoner fattiga som drabbas hårdast av den ekonomiska krisen organisera en så bred folklig kamp som möjligt till försvar av de sociala reformerna. Det är bara i den gemensamma försvarskampen det kan bli möjligt att kritiskt diskutera erfarenheterna av den 15-åriga kamp som hittills förts och att vinna radikala aktivister för en mer varaktig socialistisk förändring. För att på så sätt försöka förhindra att den "Bolivarianska revolutionen" blir ännu en av Latinamerikas många avbrutna revolutioner.

Venezuela – Djup kris och råoljeberoendets konsekvenser

Ur RR nr 3/4 (december) 2016 – Redaktionell inledning

2016 blir det svåraste krisåret i Venezuela på flera årtionden. Den senaste krisen i den kapitalistiska världsekonomin har slagit hårt mot det exportberoende landet. Redan 2009 började återverkningarna från den internationella finanskrisen bli kännbara. Men

det är under de senaste tre åren krisen har nått en helt ny nivå.

Priset på olja har fallit från 100 dollar per fat 2013 till, som lägst, 24 dollar i år. De sociala, politiska och ekonomiska konsekvenserna har varit dramatiska. Enligt FNs ekonomiska kommission för Latinamerika och Karibien, ECLAC, minskade landets BNP med fyra procent 2014. Förra året fortsatte nedgången med ytterligare över sju procent och i år beräknas ytterligare en försämring med över sju procent.

Den marxistiske ekonomen Manuel Sutherland har i sina analyser av den ekonomiska utvecklingen visat att mycket av de ökade oljeintäkterna – förutom att finansiera sociala reformer – gick till kraftigt ökad import av konsumtionsvaror. År 2003 uppgick importkostnaden till 14 miljarder dollar. År 2012 var samma siffra 78 miljarder dollar. Av denna senare summa ”antogs” 60 procent gå till investeringar, men detta avspeglades aldrig i någon ökad inhemsk produktion av kapital- och konsumtionsvaror. Snarare minskade produktionen i Venezuela – den växande inhemska konsumtionen täcktes helt av importökningen och en allt större utlandsskuldssättning. Men en hel del av denna ”import” har helt klart också bestått i att korrupperade statstjänstemän i samarbete med privata (ofta helt fiktiva) företag kanaliserat stora summor ut ur landet. Kapitalflykten från Venezuela har varit den högsta i världen.

Med kraftigt sjunkande exportintäkter, och därmed minskad import, har tillgång på basvaror, livsmedel och medicin allvarligt försämrats. Bristen på livsnödvändiga varor tvingar stora delar av befolkningen (inte enbart statstjänstemän och företagare med dollartillgångar) att som en ren överlevnadsstrategi delta i den informella, olagliga handeln. Den reallönesänkning och ökade fattigdom, som drabbar de mest utsatta grupperna i samhället hårdast, får sociala konsekvenser som demoraliserar de som tidigare utgjort revolutionens sociala bas.

Sutherland har påpekat att ett möjligt alternativ till den förda politiken varit att spara en del av exportintäkterna under åren av höga råvarupriser för att sedan underbalansera statsbudgeten vid det kraftiga prisetfall. Det hade inte löst problemet med de cykliska svängningarna på den kapitalistiska världsmarknaden, men gjort det möjligt att möta nedgången på ett annat sätt än det som nu väljs. (För den som är spanskspråkig finns Manuel Sutherlands ekonomiska analyser av bland annat exportberoendet, reallönesänkningen, inflationens orsaker på Aporreas webbsida: aporrea.org).

Röda Rummet publicerar här två texter som belyser krisen ur olika perspektiv. Den amerikanske ekonomen Mark Weisbrot skisserar ett program för vad regeringen borde göra för att på kort sikt få fart på ekonomin och stopp på inflationen. Den venezolanske sociologen Edgardo Lander tecknar en mörkare bild av framtidsutsikterna i sin artikel *The Implosion of Venezuela's rentier state*. Landers artikel är en hård kritik av den råvarubaserade modell för utveckling som den ”bolivarianska revolutionen” haft som grundval och vilken, trots chavismens progressiva intentioner, lett till korruption och klientism, och har lett fram till en regering som kortskitigt klamrar sig fast vid makten utan att ha förmåga hantera det ekonomiska sönderfallet eller mobilisera folkligt stöd för en verklig socialistisk brytning med kapitalismen:

”Utmaningen är att förhindra att slutet för Maduroregeringen blir till ett nederlag för de förväntningar om samhällsförändring som Venezuelas folk bär. Chavismens anhängare ska inte ta på sig regeringens misslyckande”.

Det utdrag ur Landers artikel som vi här återger är en kritisk analys av Maduroregeringens planer på att bryta oljeberoendet med en annan form av råvaruutvinning; mineralexport. Landers hela artikel kan läsas på tni.org

Edgardo Lander: Från oljeutvinning till mineraler – samma samhällsmodell

Den djupa kris som Venezuela befinner sig i är en avgörande vändpunkt i landets moderna historia. Men vilken riktning tar den? Sociologen Edgardo Lander analyserar vad som uppenbarligen är Maduroregeringens ”alternativ” till den oljeberoende ekonomin.

Efter ett århundrade som präglats av en ekonomi dominerad av intäkter från oljeexport, vilket utgjort grunden för det statscentrerade klientsystem som har förstört både miljön och den kulturella mångfalden, så borde detta vara en tidpunkt då det venezolanska samhället inser att det är samhällsmodellen som befinner sig i dödsryckningar. Bortom de omedelbara, extraordinära åtgärder som är nödvändiga för att hantera krisen vad gäller mediciner och livsmedel så är det dags att öppna upp övergripande diskussioner, och

experiment med kollektiva processer, för att möta utmaningarna som krävs för den bråds-kande övergången till en annan samhällsmodell. Det är dock inte vad som sker. Den konsensus som råder runt oljans betydelse för ekonomin ifrågasätts bara på retorisk nivå. Trots de väldiga åsiktsskillnaderna mellan PSUV och MUD i varenda politisk fråga så hade båda partierna i senaste valet löftet att fördubbla oljeproduktionen till sex miljoner fat per dag fram till 2019 i sina valmanifest. Vad båda partierna såg som framtiden för Venezuela var med andra ord att fördjupa samhällsmodellen baserad på oljeintäkter.

Bortsett från att oljepriset troligen inte kommer att återhämta sig särskilt mycket, vad har Venezuela för glädje av att ha de största oljetillgångarna på planeten när åtminstone 80 procent av dessa måste stanna under jord om vi ska ha någon chans att förhindra klimatförändringar som är så katastrofala att de utgör ett hot mot själva mänskligheten?

Oppositionen inriktar sig nästan uteslutande på att få bort Maduroregeringen för att kunna återgå till den normala (nyliberala?) ordning som bröts av det Bolivarianska projektet. Från regeringens sida är den viktigaste åtgärden – vid sidan av ett antal osammanhängande, improviserade manövrar som knappast tyder på att man förstår allvaret i landets kris – att skapa en ny sektor som är drivande i ekonomin: gruvdrift. Man vill med andra ord ersätta en stat byggd på oljeutvinning med en stat byggd på mineralutvinning.

Den 24 februari 2016 undertecknade Nicolás Maduro ett presidentdekret som skapade en ”Ny nationell strategisk utvecklingszon” – Arco Minero del Orinoco – vilket innebär öppnandet av 12000 kvadratkilometer – tolv procent av landets territorium – för storskalig brytning av guld, diamanter, coltan, järn och andra mineraler. Enligt Nelson Merentes, ordförande för Venezuelas centralbank, så har regeringen redan slutit avtal med 150 inhemska och transnationella företag ”som nu kommer att ha möjlighet att söka efter mineralfyndigheter och gå vidare i produktionsfasen; brytande av guld, diamanter, järn och coltan”. Vilka bolag det handlar om och vad avtalen mer precist innebär är inte offentligt.

Gruvbrytning, speciellt i den extraordinära omfattning som förutses i Arco Minero del Orinoco, innebär att man kortsiktigt får kontantintäkter till priset av oåterkallelig social och miljömässig förstörelse av en stor del av landet, och etnisk utplåning av urbefolkningen som lever där. Området innefattar tropiska regnskogar i Venezuelas Amazonasregion, vidsträckta savanner med känslig jordmån, stor biologisk mångfald och livsnödvändiga färskvatten-resurser. Det som sker är en direkt följd av ett presidentbeslut taget utan någon offentlig debatt överhuvudtaget, i ett land vars konstitution definierar samhället som ”demokratiskt, deltagarstyrt... multietniskt och mångkulturellt”, och utan att några av de miljökonsekvens-utredningar som lagen föreskriver har gjorts.

Långt i från att vara ett alternativ till modellen med en statsmakt baserad på råvaruinkomster, som har varit förhärskande i ett århundrade visar dekretet att man tar ett strategiskt beslut att intensifiera den logiken med nya former av råvarexploatering. Regeringen fokuserar framför allt på guldutvinning. Enligt Eulogio Del Pino, minister med ansvar för gruvdrift och oljeutvinning och ordförande för det statliga oljebolaget PDVSA, beräknas guldfyndigheterna uppgå till 7 000 ton, vilket med dagens världsmarknadspriser innebär ett värde på ungefär 280 miljarder dollar.

Erfarenheter världen över visar otvetydigt att det inte finns någon storskalig teknik för gruvdrift som inte innebär allvarliga skador på miljön. I ett skogbevuxet område som Arco Minero kommer brytning i dagbrott med nödvändighet leda till massiv irreversibel avskogning. Det kommer allvarligt påverka den biologiska rikedom och leda till utrotning av ett stort antal arter. Amazonasskogen är ett livsviktigt försvar mot den globala uppvärmningen som pågår. När dessa skogar huggs ner ökar utsläppen av växthusgaser och skogens förmåga att absorbera sådana gaser minskar, vilket förstärker uppvärmningen. Således får de här åtgärderna konsekvenser långt utanför landets gränser. Istället för att prioritera det akuta behovet att få stopp på skogsskövlingen som pågår idag och den förstörelse som drabbar vattendrag genom illegal guldbrytning i stora delar av landet, som illegala paramilitära grupper bedriver, så innebär den planerade gruvdriften i Arco Minero del Orinoco att förstörelsen kommer ske i än snabbare takt.

Miljöskövling

Projektet är ett grovt brott mot urbefolkningarnas rättigheter som de garanteras i kapitel sju i den Bolivarianska Republiken Venezuelas konstitution. Det bryter också mot rättigheter stipulerade i några av de viktigaste lagarna som Nationalförsamlingen stiftat de senaste årtiondena: Lagen om avgränsning och skydd av urbefolkningars habitat och territorium (2001) och den Organiska lagen om urbefolkningar och samhällen (2005). Ett av de värsta brotten mot lagstiftade rättigheter är hur man förbigår alla regler om informerat och ömsesidigt deltagande som är tydligt stadfäst i både venezolansk och internationell lag när det gäller aktiviteter som negativt kan påverka urbefolkningars livsmiljöer och territorier. Helt i strid med konstitutionen erkänner regeringen inte ens urbefolkningarnas existens och låter dem försvinna som folkslag med hänvisning till 21:a århundradets socialism.

I likhet med resten av världen så har man i Venezuela tidigare prioriterat gruvbrytning och gas- och oljeproduktion framför bevarandet av vattenresurser, eftersom vatten betraktats som en evigt tillgänglig resurs. Detta har fått katastrofala konsekvenser i många länder. Det mest dramatiska exemplet i Venezuela gäller Maracaibosjön, den största sötvattenssjön i Latinamerika. Öppnandet av en kanal för oljetankers, årtionden av övergödning från jordbrukets konstgödsel och dumpandet av orenat avlopp i sjön har lett till att denna livsviktiga färskvattenreservoar långsamt men obönhörligt dött. Är det venezolanska

samhället berett att låta denna miljökatastrof upprepas i avrinningsområdena för Caura, Caroni och Orinoco, floderna i Amazonasområdet? Området söder om Orinoco är landets främsta källa för dricksvatten. Den skogsskövling som storskalig gruvbrytning innebär kommer oundvikligen leda till minskat vattenflöde i dessa floder.

Den pågående krisen i landets elförsörjning har haft en betydande inverkan på människors dagliga liv i Venezuela de senaste åren, och denna beror delvis på minskat vattenflöde i Caronifloden vars vattenkraftsanläggningar står för 70 procent av den elkraft som förbrukas i landet. Förutom de störningar som orsakas av klimatförändringarna så kommer de storskaliga gruvprojekten i Arco Minero del Orinoco direkt minska dammanläggningarnas kapacitet att generera el ytterligare, och då först genom att minska vattenflödet i floderna. Genom avskogningen kommer mängden sediment i floderna sedan öka vilket, gradvis minskar dammarnas lagringskapacitet och livslängd. Alla vattenkraftsanläggningar i nedre Caroni befinner sig inom det område som markerats som Nationell strategisk utvecklingszon.

I planeringen för Arco Minero sägs att ”privata, statsägda och företag med blandat ägarskap” kommer att vara involverade i gruvdriften. Dekretet öppnar för att ge dessa företag en rad offentliga stimulanser, såsom mer flexibla regelverk, förenklad och påskyndad administrativ hantering av myndighetsärenden, undantag från vissa lagstadgade villkor, skapandet av ”förmånliga finansieringsmekanismer” och särskilda tullvillkor med förmånliga tariffer för företagets import. De kommer också erhålla en speciell beskattning som, helt eller delvis, befriar dem från företags- och mervärdesskatt.

Dekretet stänger varje möjlighet till protester mot effekterna av den storskaliga gruvdriften i Arco Minerozonen. Med målsättningen att förhindra allt motstånd mot gruvföretagets verksamhet har man skapat en Strategisk utvecklingszon som kontrolleras av de Nationella Bolivarianska Väpnade Styrkorna:

Artikel 25. Inga särintressen eller normer, samhörande med fackföreningar, sammanlutningar, eller grupper kan ha företräde framför allmänintresset att uppnå målsättningarna i detta dekret.

Var och en som utför eller understödjer handlingar som kan hindra alla eller delar av de produktiva aktiviteterna i den Strategiska Utvecklingszonen skapad via detta dekret kommer att bestraffas i enlighet med gällande lagstiftning.

Statens säkerhetsstyrkor skall vidta de omedelbara åtgärder som krävs för att skydda de löpande produktiva aktiviteter som framlagts i planeringen för Nationella Strategiska Utvecklingszonen Arco Minero del Orinoco, tillika de åtgärder som stipuleras i denna artikel.

”Särintressen”

Konsekvenserna av att låta ”allmänintresset har företräde framför särintressen” är extremt allvarliga i det här fallet. ”Allmänintresset” likställs med gruvbrytningsverksamheten som den beskrivs i presidentdekretet. Alla andra åsikter, alla andra intressen, inklusive att hänvisa till konstitutionen definieras som ett särintresse och kan få ”statens säkerhetsstyrkor” att agera ”för att skydda de löpande produktiva aktiviteter som framlagts i dekretet”. Men vad menar man med ”särintressen”? Skrivningarna i dekretet ger utrymme för mycket vida tolkningar. Fackföreningar nämns uttryckligen som särintresse. Utan tvekan betyder det att rättigheter som stadfästs i konstitutionen och i arbetsrättslagstiftning kan upphävas inom zonen. Kommer journalister kunna rapportera om vad som pågår i gruvområdena eller är de också ”särintressen”?

Vad får det för konsekvenser för den befolkningsminoritet som påverkas mest av verksamheten; urbefolkningarna? Kommer det deras organisationer göra för att försvara sina

konstitutionella rättigheter som folkgrupp, i enlighet med sina egna ”normer”, också betraktas som ett särintresse som kan slås ner om det kommer i konflikt med ”allmänintresset”; gruvdrift på deras uråldriga bosättningsområde?

Det hela är än mer illavarslande om man beaktar att Maduro utfärdade ett annat dekretet två veckor före det om av Arco Minerozonen. I detta instiftas ett Militärföretag för gruv-, olja- och gasindustri (Camimpeg) och detta ställs under försvarsministeriets kontroll. Det här företaget har ett brett spektrum av befogenheter att engagera sig i, aktiviteter med relation till gruvindustri och olja- och gasutvinning ”utan begränsningar”, och kommer med stor sannolikhet att vara inblandade i Arco Minero. Så förutom att agera i till försvar av ett hypotetiskt ”allmänintresse” kommer försvarsmakten ha ett direkt ekonomiskt intresse av att gruvbrytningen inte hindras på något sätt. Och man kommer i kraft av dekretet ha lagen på sin sida.

Vi står inför utsikten att 1999 års konstitution, genom ett presidentdekret, kommer att upphävas inom tolv procent av landets territorium. Det kan bara tolkas som ett försök att nå två olika mål. För det första; att ge de företag vars investeringar regeringen försöker locka till sig garantier för att de fritt kommer att kunna bedriva sin verksamhet utan motstånd eller opposition. För det andra, att ge militären ännu mer makt över Venezuelas statsapparat och därmed tillförsäkra sig dess lojalitet gentemot den bolivarianska regeringen. Man uppnår detta genom att kriminalisera alla protester och allt motstånd mot gruvdriften.

En regering som kallar sig socialistisk, revolutionär och anti-kapitalistisk har med andra ord utfärdat dekret att landet måste underordna intresset hos stora multinationella gruvföretag i ett förstörelsebringande utvinningsprojekt som prisger landets framtid och sannolikt utplånar urbefolkningen som folkgrupp.

Reaktioner har dock kommit från olika sektorer av samhället. Bland de många forum, sammanslutningar, protester och uttalanden som följt på regeringens agerande framstår den anmälan som ett antal medborgare gjorde till högsta domstolen i den 31:e maj som ett viktigt kampanjfokus. Överklagandet kräver upphävande av presidentdekretet och kräver att högsta domstolen prövar om dekretet är lagligt och i överensstämmelse med konstitutionen.

Kampanjen för att upphäva Arco Minerodekretet är en del i kampen för en demokratisk framtid byggd på ekonomi som inte är baserad på råvaruinkomster och är i harmoni med naturen. Det är också en del i kampen för att öppna ett politiskt utrymme som gör det möjligt att överskrida den fruktlösa polariseringen mellan regeringen och MUD som låser allt kollektivt tänkande och offentlig debatt i Venezuela.

Källa: [Transnational institute](http://Transnationalinstitute.org) 1/9 2016

Översättning: Peter Jervelycke Belfrage

Artikelförfattaren **Edgardo Lander** är sociolog, verksam vid Universidad Central de Venezuela i Caracas.

Mark Weisbrot: Betyder Venezuelas ekonomiska kris att vänstern misslyckats?

Internationella medier har under lång tid nu levererat en oavbruten kanonad av historier och ledarkommentarer (ibland svåra att skilja från varandra) om sammanbrottet för Venezuelas ekonomi. Brist på mat och läkemedel, timslångt köande efter basvaror, inkomster som urholkas av tresiffrig inflation, och till och med matupplopp, dominerar medierapporteringen.

De konventionella förklaringarna till den rådande ekonomiska härvan är ganska förutsägbara. ”Socialismen” har misslyckats – det spelar ingen roll att merparten av de jobb som skapades under Hugo Chávez tid var i den privata sektorn, eller att staten som institution är betydligt mindre än i till exempel Frankrike. Det var ett misslyckat experiment från första början, slår man fast.

Enligt den här sortens skildringar så var det nationaliseringar, näringslivsfientlig politik, populistiskt slöseri under åren med högt oljepris och sedan kollapsen av oljepriset från 2014, som beseglade Venezuelas öde. De som sprider den här sortens förklaringar menar att den nedåtgående spiralen kommer att fortsätta tills chavisterna tvingats bort från makten antingen genom val eller en statskupp (de flesta av förståsigpåarna verkar inte bry sig om vilket).

Verkligheten är dock lite mer komplicerad. För det första så fungerade det Bolivarianska experimentet ganska hyfsat fram till 2014 – efter det att Chávez-regeringen fått kontroll över den nationella oljeindustrin så växte realinkomsterna per capita med två procent årligen. Det var en enorm förändring jämfört med den

20 år långa nedgången före Chávez, då BNP per capita minskade med i snitt 1.2 procent per år. Mellan 2004 och 2014 sjönk fattigdomen med 49 procent och den extrema fattigdomen med 63 procent – och detta innefattar bara rena kontant-intäkter. Till det ska läggas att antalet personer över 60 år som fick offentligt finansierad pension tredubblades och att miljontals venezolaner fick tillgång till sjukvård och utbildning. De här framstegen under en tioårsperiod förklarar att regeringspartiet PSUV kunde få 41 procent av rösterna i parlamentsvalet i december 2015, trots svårartad varubrist, inflation på 180 procent och djup ekonomisk recession.

Men för att komma tillbaka till den nedåtgående spiralen under de senaste tre åren: Var den oundviklig? Och kan den inte brytas förrän PSUV lämnar ifrån sig makten? För att besvara de här frågorna så måste vi titta på hur Venezuela hamnade i den här situationen och vad som krävs för att komma ur den.

Bakgrunden till den ekonomiska nedgången

Hösten 2012 begränsade regeringen drastiskt möjligheterna att växla till sig utländsk valuta, och ytterligare åtgärder med samma syfte vidtogs i februari 2013. Det var vid den här tidpunkten som bristen på basvaror kraftigt ökade och inflationen och dollarkursen på den svarta marknaden sköt i höjden. Den officiella växelkursen, det pris till vilket regeringen sålde de dollar man fick från oljehandeln, var satt till 6.3 Bolivares Fuertes (Bs.F) per dollar. Men en parallell marknad fanns redan och bristen på dollar drev upp kursen på denna. Kursökningen på den parallella marknaden ökade inflationen eftersom det ökade priserna på importerade varor. Och när inflationen stiger vill fler köpa dollar eftersom man ser dollarn som en värdesäkring av tillgångarna gentemot den värdeminskning inflationen innebär. Vilket driver upp dollarpriset, vilket ökar inflationen ytterligare, och så vidare. I oktober 2012 låg inflationen på 18 procent och prisökningen på den parallella dollarmarknaden på 13 procent. Mot slutet av 2015 var inflationen på 180 procent och kursökningen på den parallella dollarmarknaden 833 procent. Bristen på konsumtionsvaror och andra varor bidrar också till att förstärka inflationsspiralen och förvärras i sin tur som en följd av den.

Det första kvartalet 2014 befann sig Venezuela redan i recession trots att oljepriset på den internationella marknaden låg på över 100 dollar per fat. I januari 2015 hade priset fallit till 48 dollar och ligger kvar på ungefär samma nivå idag. Detta utarmade regeringens intäkter i motsvarande grad och regeringen hemföll åt att trycka pengar för att täcka utgifter. Att öka penningmängden leder inte automatiskt till ökad inflation, men i den rådande ekonomiska kontexten med en redan pågående inflationsspiral så gjorde det absolut det.

Sedan mars i år har kursen på den parallella dollarmarknaden fallit från en topp på 1 211 till ungefär 1 024 Bs.F per dollar – ett fall på cirka 15 procent i förhållande till den inhemska valutan – efter att oavbrutet ha stigit i över tre år. Samtidigt har regeringen låtit dollarkursen stiga på en tredje marknad, den så kalla SIMADI- eller DICOM-kursen. Den ligger nu runt 640 Bs.F per dollar, eller på över 60 procent av kursen på den parallella marknaden.

Detta betyder inte att ekonomin är på väg att stabiliseras.

För det första så är den parallella växelkursen fortfarande 100 gånger högre än den officiella. För det andra så är en av de huvudsakliga orsakerna till att inflationsspiralen bromsat in den fördjupade recessionen i sig. Det är betydligt färre människor som nu har råd att köpa dollar, och många förbrukar sina dollarbesparingar för att köpa nödvändiga varor. Detta har tryckt ner priset på dollar på den parallella marknaden.

Det här innebär att Venezuelas ekonomi inte kan återhämta sig under det nuvarande växelkurssystemet. Man är fast i recessionen.

Dessutom skapar systemet med olika växelkurser, och de väldiga skillnaderna mellan dem, enorma incitament för korruption. Var och en som har tillgång till officiella dollar kan berika sig genom att sälja dem på svarta marknaden som i stort sett alla har åtkomst till.

Men det är inte bara genom det officiella växelkurssystemet som regeringens dollarintäkter går förlorade. Bensinpriset ligger, även efter vissa höjningar den senaste tiden, på 6 Bs.F per liter – vilket motsvarar cirka 10 öre mätt med SIMADI-växelkursen. Även gas och elektricitet är kraftigt subventionerat. Dessa subventioner kostar regeringen över 13 procent av bruttonationalprodukten. Som jämförelse till den siffran kan man nämna att den amerikanska regeringens totala skatteintäkter uppgick till 10.6 procent av BNP. Samtidigt har man priskontroller som är svåra eller omöjliga att upprätthålla i den nuvarande ekonomiska situationen. Under 2015 steg konsumentpriserna i allmänhet med 180 procent, medan matpriserna som ska vara priskontrollerade steg med 300 procent, ett otvetydigt tecken på att systemet med priskontroll inte fungerar.

En möjlig väg till återhämtning

Miljontals venezolaner lever nu på att med olika metoder utnyttja de obalanser mellan olika marknader som uppstått – alltifrån att köa i timtal för att komma över ett litet parti subventionerad mat och sedan sälja det vidare, handla med valuta på den parallella marknaden eller sälja stulna varor. Även en diktatur med tillgång till ansenlig repressiv makt för att slå ned på alla illegala transaktioner skulle ha mycket svårt att hålla igång en fungerande ekonomi med så snedvridna prismekanismer. Men Venezuela är ingen diktatur; i själva verket är statsmakten svag när det gäller förmågan att upprätthålla lag och ordning.

Det står alltså klart att det behövs genomgripande reformer för att få igång ekonomin igen.

Sydamerikanska nationernas union (UNASUR) har samlat en grupp ekonomer som leds av före detta presidenten i Dominikanska republiken, Leonel Fernández, vilka har tagit fram ett antal reformförslag. (För att undvika alla missförstånd; – Ja, jag ingår i gruppen).

Den mest uppenbara förändringen är att skapa ett enhetligt växelkurssystem. Detta bör ske snabbt och i ett enda steg. Regeringen skulle kunna auktionera ut en bestämd mängd dollar per dag och låta tillgång och efterfrågan bestämma kursen. Även om det verkar skrämmande att låta valutan flyta så skulle dollarpriset otvivelaktigt stabilisera sig på en avsevärt lägre nivå än den nuvarande kursen på den parallella marknaden. Flytande växelkurs är i praktiken enda sättet att hindra att man slösar bort statsmakten reserv av utländsk valuta i fruktlösa försök att bibehålla en övervärderad fast växelkurs.

Eftersom devalveringar i allmänhet leder till prisökningar så måste man skydda folkflertalet från effekterna av ökade kostnader på nödvändiga varor, inklusive mat. Detta kan göra genom en omfattande utvidgning av regeringens nuvarande system Tarjeta Misiones Socialistas – ett ransoneringssystem som ger direkt stöd till familjer med låga inkomster – vilket skulle kunna kompensera för prisökningarna. Det här systemet bör vara på plats innan man inför den enhetliga växelkursen.

Energisubventionerna skulle sedan kunna fasas ut över 18 månader. För att göra det politiskt och ekonomiskt acceptabelt skulle regeringens ökade inkomster från energiprishöjningarna kunna tillföras Tarjetassystemet (tarjetas=kort, det vill säga ransoneringskort). Det skulle var en nettovinst för den stora majoriteten av medborgare. En del av priskontrollerna – innefattande sådana som leder till att vissa producenter måste sälja till priser som inte täcker produktionskostnaderna – skulle fasas ut.

Andra åtgärder för att försvara folks levnadsstandard innefattar löner som indexregeras i förhållande till inflationen och skapandet av tillfälliga offentliga sysselsättningsprogram för att skapa arbeten. Sådant kan finansieras med en förmögenhetsskatt av samma typ som man infört i Colombia och med beskattning av finansiella transaktioner.

Regeringen kan finansiera omställningen genom att sälja en del av sina utländska tillgångar. Samtidigt måste man omstrukturera sina lån för att reducera de utgifter, i form av räntor och amorteringar, på 17 miljarder dollar som förfaller till betalning de kommande 18 månaderna.

Allt detta är görbart även med nuvarande oljepriser eftersom Venezuela redan anpassat sin import till de fallande oljepriserna, vilka står för 90 procent av landets dollarintäkter. Det här har inneburit en enorm omställning; importen har fallit med mer än hälften sedan 2012. Som jämförelse kan nämnas att Grekland, efter sex år av ekonomisk depression minskat sin import med 28 procent.

Dock innebär det också att den tunga biten i omställningen – vilken kräver att befolkningen sänker sin levnadsstandard för att drastiskt minska importen – redan har skett. Det är prisrelationerna som nu måste justeras för återhämtningen ska vara möjlig. Följaktligen kan Venezuela få igång tillväxten ganska snabbt utan den utdragna recession som nyliberala åtgärdsprogram normalt leder till.

Vänsterkritik av de föreslagna reformerna

Stora delar av vänstern – inklusive folk inom regeringen och i regeringspartiets PSUV:s bas – motsätter sig de här ekonomiska reformerna. Man tror att det är ett ”paket” liknande de som Internationella Valutafondens eller andra nyliberala reformer som tidigare ökade fattigdomen. De ser den fasta växelkursen som socialistisk och en flytande kurs om en ”marknadsreform”. Men i själva verket så utgör den informella dollarekonomin en av de mest destruktiva ”fria marknader” som finns; det är den värsta formen av ”banditkapitalism” för att använda ett uttryck som Hugo Chávez myntade. (Chávez själv lät valutan flyta under en period i februari 2002, och dollarreserven ökade faktiskt då trots att det rådde allvarlig politisk instabilitet.) Och vi ska hålla i minnet att IMF förespråkade fasta, övervärderade växelkurser – med förödande resultat – i Argentina, Brasilien, Ryssland och ett antal asiatiska länder under de

sista åren av förra århundradet.

Det finns inget nyliberalt med ett program där regeringen skapar sysselsättning, inflations-skyddar lönerna (vilket man inte gjort sedan inflationen sköt i höjden för nästan fyra år sedan), subventionerar mat och nödvändighetsprodukter i stor skala och överhuvudtaget skyddar folk i allmänhet från effekterna av anpassningen av de relativa priserna.

Trots det så finns det folk på vänsterkanten som tror att Venezuela kan återhämta sig utan att åtgärda sina mest grundläggande och destruktiva ekonomiska obalanser. Regeringsrådgivaren Alfredo Serrano publicerade den förste september i år en artikel på 2 700 ord, *Las Tesis Económicas del Chavismo*, utan att det dysfunktionella växelkurssystemet nämndes.

Den amerikanska regeringen som har förespråkat ”regimförändring” i Venezuela de senaste 15 åren försöker samtidigt att destabilisera ekonomin ytterligare. I mars 2016 deklarerade president Obama på nytt att Venezuela utgör ett ”osedvanligt och extraordinärt hot mot USA:s nationella säkerhet” och införde ekonomiska sanktioner. Det är sanktioner som i sig inte är ekonomiskt viktiga, men de sänder en signal till investerare som väl vet vad som händer med länder som klassas som ”extraordinära hot” mot USA. Obamaadministrationen har också pressat amerikanska finansiella institutioner till att inte göra affärer med Venezuela.

De internationella medieföretagen och deras vanliga informatörer spelar också sin standardroll och en del av de rapporter de lämnar om tillståndet i landet är helt fel. Under 2015 spreds rapporter om att andelen som lever under fattigdomsstrecket ökat med 76 procent, vilket var praktiskt omöjligt. IMF, som har en lång historia av politiskt motiverat prognosmakande, förutspådde att BNP skulle minska med 10 procent föregående år, medan den verkliga siffran blev 5.7 procent. Medierna vidarrapporterar IMF:s inflationsprognoser för 2016 på 720 procent fastän det förmodligen blir betydligt mindre. Det här förstärker bilden av att mediebolagen hyser en extrem fientlighet gentemot Venezuela att man inte drar sig för att överdriva ens när landet genomgår sin värsta ekonomiska kris på årtionden. Men även under den ekonomiska boomen mellan 2003 och 2008 då sysselsättningsgraden ökade snabbt och fattigdomen föll så var det svårt att hitta något positivt om Venezuela i de stora medierna.

Det bör hursomhelst stå klart att Venezuela inte kommer att återhämta sig, även om oljepriserna snabbt skulle börja stiga, utan att man genomför rejäla reformer som löser de värsta ekonomiska obalanserna.

Truthout, 27 oktober 2016

Översättning: Peter Jervelycke Belfrage

Artikelförfattaren **Mark Weisbrot** är ekonom och författare, en av grundarna av den progressiva tankesmedjan Center for Economic and Policy Research i Washington.

Daniel Finn: Ofullbordat försök

Ur *Röda rummet* 1-2/2017

Den bolivarianska revolutionen gick för långt för kapitalismen men inte tillräckligt långt för socialism. Den slutsatsen drar **Daniel Finn** i denna analys som rekapitulerar skeendena som lett fram till den djupa kris som det rådande samhällsbygget i Venezuela nu befinner sig i.

Det kan inte råda några tvivel om att Venezuela går igenom en djup kris. En grupp socialister i landet, som försvarar arvet efter Hugo Chávez, målar upp en dystert bild av vardagslivet där:

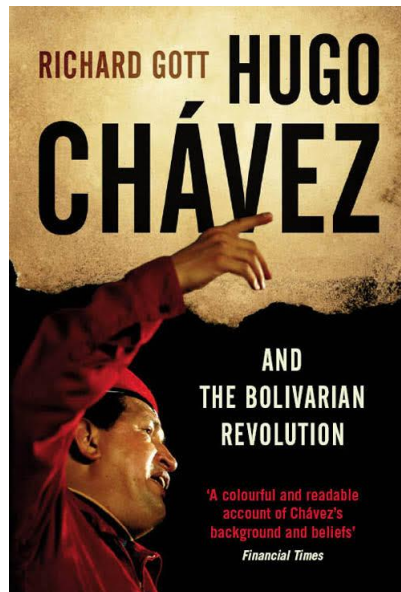
Det behövs nästan 19 minimilöner för att täcka behovet av basförnödenheter. Till det kan vi lägga inflationen, som sägs vara den högsta i världen, de oändliga köerna som beror på brist orsakad av hamstring, spekulation och låg produktivitet inom jordbruket och industrin. Tillsammans med polisens och den militära personalens övergrepp, tragedierna med sjuka som inte kan få tag i mediciner, korruption som försiggår ostraffat, krisen inom elektricitetssektorn och den organiserade brottsligheten, skapar allt detta en situation av aldrig tidigare skådat socialt, politiskt och ekonomiskt kaos i Venezuela.

Regeringen Nicolás Maduros misslyckande med att upprätthålla folkets levnadsstandard har möjliggjort för högeroppositionen att ta kontrollen över Venezuelas nationalförsamling, något som lett till ett dödläge mellan den verkställande och den lagstiftande makten, en situation som måste lösas på ett eller annat sätt.

Detaljerna vad gäller krisen i Venezuela har skildrats tillräckligt på andra ställen. Men det man inte gripit sig an i lika hög grad är frågan vad krisen betyder för den internationella vänstern som tidigare närde stora förhoppningar angående den bolivarianska revolutionen.

Att fokusera rätt

Det går inte att vidta någon ärlig genomgång om vad som gick fel i Venezuela utan att börja med att förstå vad chavismen gjorde rätt.

Det experiment som Hugo Chávez inledde efter att han, utifrån ett blygsamt socialt reformprogram, hade blivit president 1999 hamnade gradvis i den internationella vänsterns blickfång. Richard Gott gjorde ett tidigt försök att ta sig an fenomenet i sin biografi om den venezuelanske ledaren. Hans bok fick ett föraktfullt bemötande i *The Guardian* av en redaktör på *Buenos Aires Herald*, som hävdade att Latinamerika behövde ”färre Messias och fler vanliga

män och kvinnor med goda vitsord vad gäller att sköta ekonomin.” Det var den rådande uppfattningen i början av 2000-talet, trots antiglobaliseringsrörelsens alla ansträngningar. Alla de grundläggande frågorna om hur en ekonomi skulle skötas hade redan lösts av Internationella valutafondens och Världsbankens standardrecept, så det enda en kompetent makthavare behövde var tillräckliga ledaregenskaper.

Den misslyckade kuppen mot Chávez 2002 stegrade intresset för Venezuela, och det gjorde också hans seger 2004 i en folkomröstning där hans vidare maktinnehav ställdes i fråga. När han omvaldes 2006 var det uppenbart för de flesta observatörer att något extraordinärt var på väg att ske, med avgörande konsekvenser för regionen, om inte för världen.

Utvecklingen på andra håll i Latinamerika bidrog till att befästa denna uppfattning, från installationen av Luiz Inácio Lula da Silva (”Lula”) som Brasiliens president 2003 till de upprepade protesterna i Bolivia som till sist förde Evo Morales och hans Rörelse för socialism till makten. Journalister i ledande media började tala om en ”Rosa våg” som slukade regionen – med en hel del vånda talade de om en ”bortglömd kontinent” där en förnuftig ekonomisk politik hade givit efter för en hejdlös populism.

För dessa kommentatorer var det förbryllande att någon i Venezuela kunde anse att Hugo Chávez var en person som drog till sig positivt intresse. Tanken att han skulle kunna ha en spirande skara anhängare i Europa eller USA föreföll dem komplett vansinnig. Den enda förklaring de kunde tänka sig var en dåraktig begeistring över Chávez’ tal där han rasade mot Bush-administrationen – som hans uppvisning i FN 2006, där han viftade med ett exemplar av Noam Chomskys *Hegemony or Survival* [Hegemoni eller överlevnad] och lekfullt talade om den amerikanska presidenten som djävulen.

Chavismen vid makten

Men om det hade räckt med haranger mot Bush och Cheney för att få beundrare, så skulle Mahmoud Ahmadinejad ha blivit väldigt populär. I själva verket spelade det verbala häcklande som Chávez stundtals hängav sig åt bara en liten roll för hans popularitet. Det var hans regerings meritlista på den inhemska scenen som verkligen betydde något. När den chavistiska regeringen väl hade avstyrat högeroppositionens tidiga försök till ekonomiskt sabotage, gick den i spetsen för att drastiskt minska fattigdomen och tog viktiga initiativ när det gällde sjukvård och utbildning vilket förbättrade miljontals invånares liv.

De sociala utgifterna ökade från 8,2 procent av BNP 1998 till 13,6 procent åtta år senare. Fattigdomen föll från 55 procent 2003 till strax över 30 procent 2006. När Chávez först kom till makten fanns det knappt 1.600 primärvårdsläkare för en befolkning på 23,4 miljoner. När han inledde sin andra presidentperiod fanns det nästan 20.000 till en befolkning på 27 miljoner. Mer än en miljon människor hade skrivit in sig i läskunnighetsprogram för vuxna. De stigande oljepriserna gjorde givetvis detta arbete lättare – men chavismens mest högröstade kritiker ignorerade helt och hållet dessa framsteg.

Utöver dessa reformer omvandlade Chávez’ regering Venezuelas politiska system och gjorde det öppnare och mer demokratiskt. Chávez ärvde en politisk kultur som kännetecknades av våld, korruption och ett nästan totalt främlingskap mellan medborgarna och dess företrädare. Det avgörande ögonblicket under den period som föregick hans väg till makten var vågen av protester 1989. Den nyvalde presidenten Carlos Andrés Pérez svek sitt löfte att bryta med det åtstramningsprogram som den Internationella valutafonden hade ålagt honom att genomföra, genomdrev stora nedskärningar av de offentliga utgifterna och skickade sedan armén för att ta itu med de våldsamma protesterna i Caracas och andra städer. Det exakta antalet offer är fortfarande okänt – många av de som dödades begravdes i massgravar – men den verkliga siffran kan ha varit så hög som 3.000. Denna massaker förbigicks med tystnad av ”expert-

kommentatorer” som påstod att det var under Chávez som landets politiska liv fick en ny sorts hätskhet och vände människor mot varandra.

När Chávez hade inlett sin andra presidentperiod kunde hans regering ta åt sig äran av en anmärkningsvärd strömkantring, som Julia Buxton beskrev::

Enligt Latinobarometros opinionsundersökning ökade andelen venezuelaner som var nöjda med sitt politiska system från 32% 1998 till mer än 57%, och venezuelaner är mer politiskt aktiva än medborgarna i något annat undersökt land – 47% diskuterar regelbundet politik (mot ett genomsnitt i regionen på 26%) medan 25% är aktiva i ett politiskt parti (gentemot regionens genomsnitt på 9%). 56% anser att valen i landet är ”rena”, (regionens genomsnitt 41%) och tillsammans med uruguayaner har venezuelaner störst förtroende för val som det mest effektiva sättet att gynna förändringar i landet (båda 71%, jämfört med 57% för hela Latinamerika).

En ny konstitution gav medborgarna större utrymme att hålla sina förtroendevälda ansvariga genom rätten att återkalla alla offentliga befattningshavare (oppositionspartierna utnyttjade detta med den för dem misslyckade folkomröstningen 2004).

Chávez och Castro – två numera avlidna latinamerikanska vänsterledare

Och detta uppnåddes trots högeroppositionens ständiga försök att störta Venezuelas valda regering med våld och ersätta den med en Pinochetliknande diktatur. Trots sina goda relationer till Fidel Castro försökte inte Chávez efterlikna Kubas politiska system, och han visade mycket större överseende med kuppmaakarna än vad som kunde ha förväntats från någon regering i Västeuropa eller Nordamerika. Det är inte detsamma som att påstå att chavismen uppvisade en skinande sköld vad gäller demokratiska rättigheter: det fanns förvisso en rättmätig grund till kritik. I synnerhet reformerades inte de bedrövliga förhållandena i Venezuelas fängelser särskilt mycket, och polismakten hade problematiska relationer till invånarna i städernas slumkvarter. Men utifrån den måttstock som gäller i andra länder i Nord- och Sydamerika betyder inget av detta att Venezuela inte kan betraktas som en demokratisk stat.

Andra kritiker tog helt enkelt inte hänsyn till det våldsamma motstånd som Chávez hade mött

från högeroppositionen ända från det att hans regering tillträdde. Än en gång fick den historiska minnesförlusten tjäna sin roll. Faran för en våldsamt kontrarevolution och behovet att vidta beslutsamma åtgärder för att undvika denna fara uteslöts i de flesta liberala analyserna, som om det inte har funnits en lång och hemsk historia av demokratiskt valda vänsterregeringar som störtats av militärkupper i Latinamerika.

Hur man ska hålla vargarna borta utan att själv bli en varg – det har alltid varit en av de grundläggande frågorna för regeringar som strävar mot radikala förändringar. Istället för att ta itu med detta dilemma föreskriver det liberala perspektivet underförstått att man ska vika sig för ett oförsonligt motstånd från konservativa krafter, även om det innebär att man inte utmanar allvarliga orättvisor. Det är en taktik som skulle ha blockerat Lincoln och Roosevelt i lika hög grad som Lenin eller Castro.

En kritisk chavism

Den bästa motvikten mot den gängse kritiken av Venezuela kom från intervjuer med aktivister i sociala rörelser, där förnuftiga, erfarna kämpar med brutal öppenhet diskuterade den bolivarianska revolutionens styrka och brister samt motsade bilden av en karismatisk, populistisk ledare som överlämnade generösa gåvor från staten till en massa av godtrogna anhängare. Det var den ”kritiska chavismens” röst.

Den venezuelanska vänstern tvivlade inte på att Chávez’ regering behövde uppbackning under sin kamp mot högeroppositionen och USA-imperialismen. Den tvivlade lika lite på att det chavistiska experimentet hade allvarliga brister som man behövde rätta till, om den skulle överleva på lång sikt: dess alltför stora förtröstan på Chávez’ ledarskap, en maktfullkomlig, byråkratisk praktik inom den chavistiska rörelsen och en utbredd korruption bland statliga tjänstemän.

Samtidigt gick det inte att blunda för att Venezuelas president spelade en avgörande roll för att forma utvecklingen. En hel del av fascinationen för regimen handlade om att försöka lista ut vad Chávez hade för mål i sinnet. Han hade kommit till makten genom att diffust framställa sig som en Tredje vägens ledare, i samma anda som Clinton eller Blair. Det var först när den traditionella venezuelanska eliten svarade med en fullständig opposition som Chávez agenda radikaliserades.

Som Mick McCaughan pekar på i sin studie av den tidiga chavismen, *The Battle of Venezuela* [Slaget om Venezuela], kom det avgörande ögonblicket 2001 när Chávez presenterade ett paket med 49 lagar. Även om reformerna i sig själva var milda så betecknade de ”den punkt då affärsvärlden, media, oljeindustrin, kyrkan och andra inflytelserika sektorer kastade handsken och krävde att regeringen skulle vika ned sig eller möta ett totalt motstånd mot sitt fortsatta styre.” För att slå tillbaka dessa försök till våldsamt omstörtande verksamhet krävdes halvt revolutionära mobiliseringar.

Socialism för 21:a århundradet

Det var först under kampanjen inför 2006 års presidentval som Chávez förkunnade att målet för hans administration var socialismen – närmare bestämt ”en socialism för det tjugoförsta århundradet”. Som namnet antyder definierades den i motsättning till det tidigare seklets misslyckade experiment. I ett sent tal som försökte sammanfatta hans arv, *Golpe de Timón*, uppmanade Chávez sin publik att ”komma ihåg Sovjetunionen, som är borta med vinden. I Sovjetunionen fanns aldrig någon demokrati ... en av de i grunden nya elementen med vår modell är dess demokratiska karaktär”. Men det stod aldrig helt klart hur 21:a århundradets socialism skulle se ut. Allt som oftast rasade Chávez mot det kapitalistiska systemet och krävde att man på ett avgörande sätt skulle bryta med det, men ändå blev större delen av den

venezuelanska ekonomin kvar i privata händer. Den statliga sektorn hade utvidgats och det fanns en del lovande experiment med arbetarsjälvstyre, men den gamla härskande klassen behöll en stor del av sina tillgångar, och en ny elit – den så kallade ”bolibourgeoisien” – hade börjat befästa sin ställning.

Tvetydigt arv

När Chávez blev dödligt sjuk efterlämnade han tre centrala problem som hans efterträdare var tvungna att handskas med. Det första var frågan om ledarskapet. Det var svårt att hitta en ersättare för Chávez, en man med ovanlig politisk begåvning och en extraordinär personlighet. Men Chávez sätt att hantera frågan, att utse Nicolás Maduro att ta hans plats i rörelsens ledning, förstärkte bara chavismens toppstyrda tendenser. Julia Buxton har framkastat att en valprocess som hade tillåtit Venezuelas förenade socialistparti (PSUV) att välja mellan olika kandidater skulle ha stärkt chavismens bas och givit PSUV en välbehövlig energikick. Maduros prestationer vid makten gör det svårt att inte instämma i det.

På det ekonomiska området lämnade Chávez Venezuela mer beroende av oljeexport än någonsin. Under regeringens första år var det mycket tal om att göra ekonomin mer mångsidig och bygga upp en starkare tillverkningsbas, men dessa planer skuffades åt sidan när oljepriserna fortsatte att stiga. Det hade varit en anmärkningsvärd bedrift för vilken regering som helst att övervinna den så kallade ”nederländska sjukan”, när de stigande oljeintäkterna drog till sig billiga importvaror som konkurrerade ut Venezuelas industrier från hemmamarknaden. Men chavisterna förvärrade problemet genom att ta väldiga lån från länder som Kina, med antagandet att priserna sannolikt inte skulle sjunka så mycket. När botten gick ur marknaden drabbades Venezuela hårt.

Ekonomiskt krig?

Framförallt ärvde Maduro ett system för valutakurs och priskontroll som ursprungligen hade införts för att motverka oppositionens ekonomiska sabotage i början av 2000-talet, men som sedan länge hade blivit helt funktions-odugligt. Trots systemets förbryllande komplexitet var (och är) dess skadliga effekter tydliga nog. Alla som kunde få tag på dollar till regeringens

officiella växlingskurs kunde sälja dem på svarta marknaden med ett enormt påslag. Samma drivkrafter kom att verka i frågan om mat, mediciner och andra basvaror. Sympatiskt inställda ekonomer som Mark Weisbrot hade under årtal pekat på systemets skadliga effekter – med allt högre grad av enträgenhet när den nedåtgående spiralen fortsatte – och krävt drastiska reformer, men problemet lämnades helt enkelt fortsätta växa utan åtgärder.

Maduro har skylldt krisen på oppositionen och anklagat den för att föra ”ekonomiskt krig” mot hans regering. Men det finns inget behov av att måla upp ett direkt politiskt motiv; det enda de olika aktörerna behövde göra var att följa marknadens drivkrafter så skulle resultatet bli en ekonomisk krasch.

Om något så pekar Venezuelas kris på det tvetydiga i ”en socialism för det tjugoförsta århundradet”, som fann sig strandsatt i ett ingenmansland. Genom att driva igenom ett system för priskontroll, och samtidigt till största delen lämna produktionen och distributionen av varor i privata händer, gick den bolivarianska regeringen för långt för kapitalismen men inte tillräckligt långt för socialismen. Oljeprisernas kollaps skulle under alla omständigheter ha ställt Venezuela inför svåra prov, men underlåtenheten att reformera kontrollsystemet är ett allvarligt, självsådligt misstag som mycket väl kan visa sig ödesdigert för hela processen.

Det är frestande att fråga sig hur Chávez skulle ha svarat på krisen om han hade levt några år till. Maduro har varit anmärkningsvärt passiv sedan han tog över. Han är uppenbart motvillig att ta tag i de brännande frågorna med nödvändiga reformer. Många observatörer tror att han är ovillig att utmana korruperade egenintressen inom ”bolibourgeoisien”, som gör stora profiter på det nuvarande upplägget. Det är lätt att helt enkelt ställa Chávez’ förtjänster mot hans efterträdares svagheter: Maduro har dock ställts inför ett helt annat sammanhang och hans problem uppstod inte över en natt. Men det är svårt att tänka sig att Chávez skulle ha uppvisat samma försagdhet inför den uppenbara katastrofen.

Capriles demokrati – Oppositionen i Venezuela

God vänster, dålig vänster

Dagdrömmar över en hädangången ledare för oss naturligtvis inte någonstans. Det är svårt att se hur dagens kris kan lösas på ett sätt som bevarar chavismens konstruktiva arv: framförallt de sociala programmen som gjorde så mycket för att förvandla de folkliga klassernas liv och den djupa känsla av tillhörighet som grep omkring sig i traditionellt uteslutna delar av befolkningen. Om Venezuela hade en normal opposition så kunde en tid utanför regeringen ha givit den chavistiska rörelsen en chans att återta sin inriktning och fundera över vad som gick fel. Men oppositionen är allt annat än ”normal”. Den domineras fortfarande av hämndgiriga galjonsfigurer från oligarkin och det går inte att lita på att Venezuelas högerblock kommer att visa någon respekt för demokratiska rättigheter om det återtar makten. Men när detta sker kanske PSUV:s ledning redan har raserat den bolivarianska revolutionens mest anslående framsteg.

När den Rosa vågen befann sig på sin höjdpunkt var det populärt att tala om en ”god och en dålig vänster”. Den goda vänstern – återhållsam, reformistisk, respektabel – antogs vara exemplifierad av Lulas Arbetarpartis (PT) regering i Brasilien. Den dåliga vänstern exemplifierades naturligtvis av Chávez. I viss mening var det alltid en förljugen och vilseledande tudelning. Lula har själv aldrig ansett den vara giltig: den brasilianske presidenten bibehöll goda relationer till Chávez och stödde hans återvalskampanj 2012 (till stort förtret för journalister som hade försökt framställa högeroppositionens kandidat som ”Venezuelas Lula”). Men det fanns helt klart en skillnad i PT:s taktik vid makten: försiktigare och mer präglad av samförstånd, mindre benägen att riskera en frontalkrock med den brasilianska oligarkin.

Det är därför slående att båda experimenten har nått vägs ände nästan exakt samtidigt: den brasilianska högern gjort sig av med Dilma Rousseff med en parlamentarisk kupp medan hennes regering kämpade för att ta itu med en djup lågkonjunktur. Korruptionen var bara en förevändning för högerens kupp, men ingen kan betvivla att PT hade kommit långt från sina ursprungliga mål. De parallella kriserna visar hur mycket Latinamerikas reformistiska regeringar hade att tacka den långvariga uppgången för varupriserna, som tillfälligt vände den globala ekonomiska balansen till deras fördel. Den större återhållsamheten vid makten har inte skyddat den brasilianska vänstern från slutet på denna uppgång.

Om Venezuela och Brasilien symboliserade två olika reformvägar under den globaliserade eran, så representerade den Afrikanska nationalkongressens (ANC) regering ett tredje: en fullständig kapitulation inför nyliberalismen. Denna kapitulation hyllades som ett gott exempel på sunt förnuft av samma ortodoxi som förtalade Chávez och behandlade Lula överlägset. ANC:s politik lämnade apartheidtidens ekonomiska strukturer helt intakta, den åtföljdes av hejdlös korruption inom de härskande kretsarna och krävde en hel del förtryck för att hålla de sociala protesterna i schack. Ingen kan på allvar påstå att detta är ett bättre resultat än utfallet i Brasilien eller Venezuela.

Vi måste dra lärdomar från den bolivarianska revolutionens död. Men dessa lärdomar bör inte innefatta en större villighet att byta kurs – eller helt ge upp – inför trycket från den internationella kapitalismen.

Ur *Jacobin Magazine* nr 25, 22 maj 2017.

Översättning från engelska: *Göran Källqvist*

Artikelförfattaren Daniel Finn är vice-redaktör för den engelska tidskriften *New Left Review*